

ІНТЕГРАЦІЯ СУЧАСНИХ ДИТЯЧИХ ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАНЬ У МОВНО-ЛІТЕРАТУРНУ ПОЧАТКОВУ ОСВІТУ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

INTEGRATION OF MODERN CHILDREN'S PERIODICALS INTO LANGUAGE AND LITERARY PRIMARY EDUCATION IN THE CONDITIONS OF THE NEW UKRAINIAN SCHOOL

У статті досліджено дидактичний потенціал сучасної дитячої періодики як ефективного засобу реалізації завдань мовно-літературної освіти молодших школярів в умовах реформування початкової освіти та впровадження концепції Нової української школи. Зосереджено увагу на сучасному стані дитячої періодики в Україні, обґрунтовано актуальність використання дитячих періодичних видань у сучасному освітньому процесі, визначено їх роль у формуванні ключових і предметних компетентностей учнів початкової школи. Охарактеризовано педагогічний потенціал сучасних дитячих часописів як поліфункціонального навчального ресурсу, що поєднує інформаційну, пізнавальну, виховну, розвивальну та комунікативну функції. Особливу увагу приділено визначенню дидактичних можливостей дитячої періодики щодо формування читачької, мовленнєвої, комунікативної, інформаційної та медіакомпетентності молодших школярів, розвитку критичного й творчого мислення, пізнавальної активності та стійкої мотивації до читання. Визначено основні критерії добору сучасних дитячих періодичних видань відповідно до вікових особливостей учнів, змісту освітніх програм та вимог Державного стандарту початкової освіти. У розвідці охарактеризовано основні моделі інтеграції дитячої періодики в освітній процес, зокрема використання окремих матеріалів на уроках, проведення інтегрованих уроків, організацію проєктної діяльності й різних форм позакласної роботи. Обґрунтовано окремі методичні умови, що забезпечують ефективність використання сучасної дитячої періодики в початковій школі, серед яких відповідність змісту віковим особливостям учнів, системність і цілеспрямованість використання, методична доцільність добору матеріалів, застосування активних методів навчання та організація педагогічної рефлексії. Узагальнено, що систематичне використання сучасної дитячої періодики сприяє підвищенню якості мовно-літературної освіти молодших школярів, розвитку їхньої читачької культури, комунікативної компетентності, медіаграмотності та формуванню позитивної навчальної мотивації.

Ключові слова: сучасна дитяча періодика, мовно-літературна освіта, початкова школа, читачька компетентність, мовленнєва компетентність, медіаграмотність, інтегроване навчання, компетентнісний підхід.

The article explores the didactic potential of modern children's periodicals as an effective means of implementing the tasks of language and literary education of younger schoolchildren in the context of the reform of primary education and the implementation of the concept of the New Ukrainian School. The focus is on the current state of children's periodicals in Ukraine, the relevance of using children's periodicals in the modern educational process is substantiated, and their role in the formation of key and subject competencies of primary school students is determined. The pedagogical potential of modern children's magazines is characterized as a multifunctional educational resource that combines informational, cognitive, educational, developmental and communicative functions. Special attention is paid to determining the didactic capabilities of children's periodicals in terms of the formation of reading, speech, communicative, informational and media competence of younger schoolchildren, the development of critical and creative thinking, cognitive activity and sustainable motivation to read. The main criteria for selecting modern children's periodicals are determined in accordance with the age characteristics of students, the content of educational programs and the requirements of the State Standard of Primary Education. The research describes the main models of integrating children's periodicals into the educational process, in particular, the use of individual materials in lessons, conducting integrated lessons, organizing project activities and various forms of extracurricular work. Separate methodological conditions are substantiated that ensure the effectiveness of using modern children's periodicals in primary school, including the correspondence of the content to the age characteristics of students, the systematic and purposeful use, the methodological expediency of selecting materials, the use of active teaching methods and the organization of pedagogical reflection. It is generalized that the systematic use of modern children's periodicals contributes to improving the quality of language and literary education of younger schoolchildren, the development of their reading culture, communicative competence, media literacy and the formation of positive learning motivation.

Key words: children's periodicals, language and literary education, primary education, reading competence, speaking competence, media literacy, integrated learning, competency-based approach.

УДК 373.3.016:811.161.2:070-053.2
DOI <https://doi.org/10.32782/ip/97.12>
Стаття поширюється на умовах ліцензії
відкритого доступу CC BY 4.0

Марущак О.М.,
orcid.org/0000-0002-5010-9667
канд. пед. наук,
ст. викладач кафедри початкової освіти
та культури фахової мови
Житомирського державного
університету імені Івана Франка

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Становлення сучасної початкової освіти України відзначається поглибленням компетентнісного підходу до навчання, що актуалізує добір ефективних і доречних дидактичних ресурсів, здатних забезпечити різнобічний розвиток ключових і предметних

компетентностей молодших школярів. Попри тривалий процес реформування початкової школи та впровадження концептуальних засад компетентнісного підходу, проблема використання навчальних матеріалів, які поєднували б пізнавальну цінність, практичну спрямованість, відповідність

віковим особливостям школярів і здатність підтримувати їхню стійку навчальну мотивацію, залишається актуальною в сучасній методиці навчання мовно-літературної освітньої галузі.

Нинішнє інформаційне середовище вимагає формування в учнів умінь працювати з різножанровими текстами, критично сприймати інформацію, аналізувати медіаконтент і застосовувати набуті знання в різних життєвих ситуаціях, водночас як традиційні навчальні засоби не завжди забезпечують достатній рівень інтеграції мовної, літературної, читацької, медіаосвітньої та громадянської складових змісту освіти. З огляду на це особливого значення набуває такий багатофункціональний освітній ресурс, як дитяча періодика, що поєднує інформаційно-пізнавальну, художньо-естетичну, виховну та розвивальну функції.

Питання системного та методично обґрунтованого використання часописів у процесі мовно-літературної освіти молодших школярів потребує достатнього науково-методичного висвітлення. У практиці початкової школи періодичні видання, відповідно до вимог Типових освітніх програм, використовуються як зразки дитячої літератури в авторській і жанрово-тематичній різноманітності, приклади візуальних медіа та додатковий ілюстративний матеріал, тоді як їхні можливості щодо формування читацької грамотності, розвитку мовленнєвої компетентності, критичного мислення, медіаграмотності, творчих здібностей і пізнавальної активності учнів реалізуються обмежено [5; 6; 7; 8]. Актуальність окресленої проблеми визначається також різноманітністю сучасної дитячої періодики, тематичним, жанровим та інтерактивним наповненням друкованих видань, що сприяє інтеграції їх змісту в освітній процес відповідно до вимог чинного Державного стандарту початкової освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про ґрунтовне дослідження та висвітлення основоположних засад питання. Теоретичні та методичні основи мовно-літературної освіти молодших школярів, формування їх читацької компетентності й удосконалення змісту початкової освіти належно висвітлено у працях українських науковців. Концептуальні положення компетентнісного навчання, особливості реалізації Державного стандарту початкової освіти та ідей Нової української школи розроблено у працях Л. Гриневич, О. Савченко, Н. Бібік, Р. Шияна, О. Онопрієнко, Н. Кірик, Л. Данилової, І. Андрусенко, Л. Зеленської та ін. Проблеми методики навчання української мови, розвитку мовленнєвої діяльності, формування мовної й комунікативної компетентностей молодших школярів досліджували М. Вашуленко, К. Пономарьова, Л. Варзацька, М. Захарійчук, Л. Мамчур, І. Старагіна, Ю. Федоренко, які обґрунтували сучасні підходи до організації мовної освіти

в початковій школі та визначили ефективні шляхи розвитку мовленнєвої особистості учня.

Значний внесок у розвиток методики літературного читання, формування читацької компетентності, читацької самостійності та культури читання зробили О. Савченко, О. Вашуленко, Н. Голуб, Т. Качак, Г. Коваль, В. Мартиненко, Н. Чепелева, О. Фенцик, В. Терещенко, І. Піц, О. Хома, Т. Яценко, у працях яких розкрито психолого-педагогічні засади роботи з різножанровими текстами, особливості розвитку читацького інтересу та формування ціннісного ставлення до книги. Питання використання дитячої літератури, її періодичних видань зокрема, у навчально-виховному процесі розглядали Т. Качак, В. Мартиненко, В. Науменко, О. Мартинюк, Л. Круль, Е. Огар, О. Марків, А. Ємець, Л. Ткаченко та інші дослідники, які акцентують увагу на їх виховному, інформаційному, культурологічному та розвивальному потенціалі. Науковці відзначають, що застосування сучасних дитячих журналів і газет сприяє розвитку читацької грамотності, мовлення, критичного мислення, творчої активності, пізнавального інтересу та медіаграмотності молодших школярів, а також забезпечує інтеграцію навчального змісту з актуальними соціокультурними реаліями.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Аналіз досліджень свідчить, що більшість із них присвячено окремим аспектам розвитку читацької компетентності, використанню художньої літератури або окремих видів навчальних текстів. Значно менше уваги приділено комплексному вивченню сучасної дитячої періодики як самостійного дидактичного ресурсу мовно-літературної освіти молодших школярів: питанню критеріїв добору часописів, методиці їх використання на уроках української мови та літературного читання (або інтегрованого курсу), а також визначенню педагогічних умов, що забезпечують ефективне формування читацької, мовленнєвої, інформаційної та медіакомпетентності учнів засобами дитячої періодики. Це зумовлює необхідність подальших досліджень, спрямованих на визначення дидактичного потенціалу сучасних дитячих періодичних видань, розроблення ефективних методичних підходів до їх використання та обґрунтування педагогічних умов їх інтеграції в мовно-літературну освіту молодших школярів.

Мета статті полягає у науковому обґрунтуванні педагогічного потенціалу сучасної дитячої періодики, визначенні методичних засад її використання та розробленні способів інтеграції часописів у мовно-літературну освіту молодших школярів. Розв'язання поставлених завдань, на нашу думку, сприятиме підвищенню якості навчання, розвитку читацької культури учнів, формуванню їхньої інформаційної та медіакомпетентності, а також удосконаленню професійної діяльності вчителя початкової школи

Виклад основного матеріалу. Сьогоднішня мовно-літературна освіта в українській початковій школі розвивається відповідно до компетентнісної парадигми, закладеної в Державному стандарті початкової освіти (2018) та типових освітніх програмах. Основною метою освітньої галузі зазначено формування комунікативної, читацької та інших ключових компетентностей; розвиток особистості здобувачів освіти засобами різних видів мовленнєвої діяльності; здатності спілкуватися українською мовою, мовами відповідних корінних народів і національних меншин для духовного, культурного і національного самовираження, користуватися ними в особистому і суспільному житті, міжкультурному діалозі; збагачення емоційно-чуттєвого досвіду, розвиток мовленнєво-творчих здібностей [1]. Водночас актуалізація змісту освіти відповідно до сучасних підходів спонукала до розробки та ухвалення оновленого стандарту 2025 року [2]. Порівняльний аналіз положень Державних стандартів початкової освіти свідчить про наступність концептуальних засад мовно-літературної освітньої галузі. В обох редакціях стратегічними орієнтирами визначено розвиток ключових компетентностей, формування комунікативної та читацької компетентностей, забезпечення вільного володіння державною мовою, розвиток мовленнєвої діяльності, збагачення емоційного, естетичного й культурного досвіду здобувачів освіти, а також створення умов для їхнього духовного, культурного та національного самовираження. Разом із тим Державний стандарт 2025 року характеризується більш чіткою структуризацією результатів навчання та конкретизацією базових знань, обов'язкових для засвоєння учнями. Попри певне уточнення формулювань мети мовно-літературної освітньої галузі, змістове наповнення базового компоненту залишається послідовним і забезпечує наступність державної освітньої політики у сфері початкової освіти.

Реалізація визначених цілей потребує використання сучасних дидактичних ресурсів, здатних інтегрувати мовний, літературний, інформаційний і соціокультурний компоненти навчання. Практика роботи сучасного вчителя засвідчує, що ефективна організація освітнього процесу значною мірою залежить від професійно обґрунтованого добору дидактичного матеріалу. Педагог постійно здійснює пошук, аналіз і критичний відбір навчальних ресурсів із різноманітних інформаційних джерел, адаптуючи їх до освітніх потреб конкретного учнівського колективу, рівня навчальних досягнень дітей, їх інтересів та індивідуальних особливостей. Однак, універсальних методів, засобів і форм навчання, ефективних для всіх освітніх ситуацій, не існує, що зумовлює необхідність постійного оновлення методичного інструментарію та впровадження нових педагогічних рішень. Одним із

перспективних ресурсів мовно-літературної освіти є сучасні дитячі періодичні видання, які поєднують інформаційно-пізнавальну, художньо-естетичну, комунікативну та розвивальну функції та створюють сприятливі умови для формування ключових і відповідних предметних компетентностей, читацької культури, розвитку мовлення, творчих здібностей і пізнавальної активності учнів. Інтеграція дитячої періодики в освітній процес не є принципово новим явищем, однак в умовах реалізації компетентнісного підходу її дидактичний потенціал набуває нового змісту. Сучасний дитячий часопис розглядається не лише як джерело навчальних текстів для читання, а як комплексний освітній ресурс.

Дидактичні можливості дитячої періодики зумовлені низкою її *характерних особливостей*. Передусім це жанрове розмаїття матеріалів, що охоплює художні, пізнавальні, інформаційні та публіцистичні тексти (казки, оповідання, інтерв'ю, науково-популярні статті, комікси тощо), забезпечуючи різнобічний розвиток читацьких умінь. Важливим чинником є тематична актуальність змісту, адже більшість сучасних журналів тематично структурують окремі випуски, поєднуючи навчальний матеріал із реальними життєвими ситуаціями та інтересами дітей. Не менш значущою є інтерактивність періодичних видань, що реалізується через систему творчих завдань, квестів, ігор, дослідницьких вправ та інших форм активної взаємодії читача з текстом. Ефективність сприйняття інформації посилюється завдяки гармонійному поєднанню вербального й візуального компонентів, що відповідає сучасним особливостям дитячого сприймання та сприяє формуванню медіаграмотності.

Ефективність використання сучасної дитячої періодики в освітньому процесі значною мірою визначається *психолого-педагогічними особливостями розвитку дітей* молодшого шкільного віку. На цьому віковому етапі провідними характеристиками пізнавальної діяльності дітей є переважання наочно-образного мислення, високий рівень емоційної чутливості, потреба в емоційно насиченому навчальному матеріалі, схильність до ігрової діяльності та поступове формування довільної уваги [4, с. 186]. Саме тому навчальні матеріали мають бути різноманітними за змістом і формою подання, забезпечувати зміну видів діяльності та підтримувати стійкий пізнавальний інтерес учнів.

Сучасна дитяча періодика значною мірою відповідає зазначеним віковим особливостям. Її композиційна структура складається з відносно невеликих за обсягом текстів, що сприяє підтриманню концентрації уваги молодших школярів і полегшує сприйняття інформації. Актуальність тематики та наближеність змісту до життєвого досвіду дітей підсилюють внутрішню мотивацію до читання

й активізують пізнавальну діяльність. Наявність інтерактивних завдань, ілюстративного матеріалу, елементів гри та проблемних ситуацій сприяє розвитку довільної уваги, критичного мислення, інформаційної грамотності й умінь працювати з різними джерелами інформації.

Особливої цінності дитячій періодиці надає її здатність поєднувати освітній зміст із сучасним інформаційним середовищем, у якому перебуває дитина. На відміну від традиційного підручника, періодичне видання оперативно відображає актуальні суспільні, культурні, наукові та природничі події, створюючи умови для формування в учнів цілісної картини світу, розвитку соціальної компетентності та підготовки до свідомої взаємодії з інформаційним простором.

Отже, психолого-педагогічні особливості молодших школярів і специфіка сучасної дитячої періодици взаємно доповнюють одна одну, що дозволяє розглядати періодичні видання як ефективний дидактичний ресурс мовно-літературної освіти. Вони виступають своєрідним посередником між традиційним навчальним текстом і реальним інформаційним середовищем, забезпечуючи природну інтеграцію навчальної діяльності із сучасним соціокультурним простором та сприяючи формуванню компетентної, активної й мотивованої особистості молодшого школяра.

Доречним вважаємо стисло розглянути сучасний стан української дитячої періодици. Аналіз каталогу передплатних видань, розміщеного на офіційному сайті АТ «Укрпошта», свідчить про поступове скорочення її асортименту [10]. Так, у каталозі передплати на 2026 рік представлено 74 найменування всеукраїнських дитячих і молодіжних видань. Для порівняння, у 2025 році їх налічувалося 76, тоді як ще десять років тому – понад 150 дитячих часописів. Така динаміка засвідчує тенденцію до звуження

сегмента дитячої періодици на вітчизняному медіаринку. Характерною особливістю є майже повна відсутність регіональних дитячих видань. Серед усіх запропонованих часописів представлено одну регіональну дитячу газету «Маленька країна» (м. Харків), що виходить раз на півріччя.

Водночас аналіз структури каталогу засвідчує, що не всі запропоновані позиції можна віднести до власне періодичних видань, придатних для використання в освітньому процесі. Значну частину каталогу становлять видання з наліпками, плакати з українською та англійською абетками, розвивальні комплекти з настільними іграми, «одягалки», розмальовки, саморобки, календарі, а також різноманітні комплекти журналів чи добірки випусків за певний період (рис. 1). Незважаючи на їхню безперечну розвивальну цінність, можливості використання більшості таких матеріалів у процесі мовно-літературної освіти молодших школярів є доволі обмеженими, за винятком окремих навчальних засобів, зокрема плакатів з абеткою.

Перелік власне дитячих періодичних видань, які можуть бути використані в освітньому процесі, за нашими підрахунками, звужується до майже 40 позицій. Саме ці журнали й газети становлять найбільший інтерес з огляду на їхній дидактичний потенціал у мовно-літературній освіті молодших школярів. З-поміж них представлені як видання з багаторічною історією та усталеними традиціями, добре відомі кільком поколінням читачів, так і нові часописи, що з'явилися упродовж останніх років і відображають сучасні тенденції розвитку української дитячої періодици: «На крильцях ангела», «Пізнайко від 6», «Колобочок», «Крилаті», «Малятко», «Паросток», «Розумашки», «Смайлик» тощо (рис. 2).

Разом із тим сучасний стан української дитячої періодици значною мірою визначається

Рис. 1. Приклади «нетипових» дитячих періодичних видань України

Рис. 2. Дитячі періодичні видання традиційного формату

наслідками повномасштабної війни, економічними труднощами та організаційними викликами, що негативно позначилися на діяльності редакцій. Унаслідок цього припинили вихід відомі дитячі журнали, які тривалий час були важливою складовою інформаційного та освітнього простору України. Серед них – «Джміль», «Однокласник», «Барвінок», «Соняшник», «Колосок», «Професор Крейд» та інші. Це стало відчутною втратою як для дитячої читацької аудиторії, так і для педагогічної спільноти, яка активно використовувала матеріали цих видань у навчально-виховному процесі.

Окремо заслуговують на увагу й деякі мовні аспекти сучасних видань. Поряд із повністю українськомовними виданнями є частина часописів, на сторінках яких пропонуються цілі рубрики або окремі завдання для вивчення англійської мови на доступному віковому рівні. А до переліку передплати включено один іншомовний дитячий журнал «Kto ty jesteś?», матеріали якого можуть бути ефективно використані під час вивчення польської мови, а також у процесі розвитку міжкультурної компетентності.

Розглянемо дидактичний потенціал сучасних дитячих періодичних видань. Одним із провідних напрямів реалізації змісту мовно-літературної освітньої галузі Нової української школи є формування **читацької компетентності**, яка охоплює здатність учнів усвідомлено сприймати, інтерпретувати, критично оцінювати та практично застосовувати інформацію, отриману з різних текстових джерел. У цьому контексті сучасні дитячі періодичні видання виступають ефективним дидактичним ресурсом, що забезпечує систематичну роботу з різножанровими текстами,

сприяючи розвитку читацької грамотності та культури читання. Особливу цінність становлять науково-популярні матеріали, представлені в журналах «Колосок», «Крилаті», «Паросток», «Юннат», «Джміль», «Пізнайко від 6» та інших виданнях. Їх використання на уроках української мови й літературного читання створює умови для формування в учнів умінь визначати тему й основну думку тексту, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, складати простий і складний план, узагальнювати прочитану інформацію, систематизувати її за допомогою схем, таблиць і ментальних карт.

Не менш важливим є використання художніх творів, уміщених у дитячих журналах, які сприяють розвитку навичок аналізу літературного твору, характеристики персонажів, визначення авторської позиції, зіставлення прочитаного з іншими творами, що входять до шкільної програми («Барвінок», «Джміль», «Малюшко»). Робота з такими текстами формує в молодших школярів емоційно-ціннісне ставлення до читання, розвиває здатність до інтерпретації художнього змісту та висловлення власної аргументованої думки.

Важливим компонентом роботи з дитячою періодикою є розвиток навичок критичного читання. Виконання завдань, спрямованих на розмежування фактів і суджень, аналіз ілюстративного матеріалу, оцінювання достовірності інформації, формулювання запитань до тексту та участь у дискусіях щодо його змісту, сприяє формуванню критичного мислення й усвідомленого сприйняття інформації.

Розвиток **мовленнєвої компетентності** засобами дитячої періодики передбачає використання матеріалів часописів, що характеризуються жанровою (казки, оповідання, притчі, легенди,

поетичні твори тощо) та стилістичною різноманітністю (тексти художнього, науково-популярного, публіцистичного й офіційно-ділового стилів). Це створює можливості для розвитку всіх видів мовленнєвої діяльності молодших школярів: аудіювання, читання, говоріння та письма. Методично доцільною є організація роботи, що передбачає редагування текстів із пошуком та виправленням мовних помилок, створення власних статей за аналогією до журнальних публікацій, підготовку інтерв'ю, написання відгуків, повідомлень та інформаційних заміток. Такі види діяльності забезпечують розвиток умінь добирати мовні засоби відповідно до комунікативної ситуації, логічно структурувати висловлювання, дотримуватися норм сучасної української літературної мови.

Стрімкий розвиток цифрових технологій та значне зростання обсягів інформації зумовлюють необхідність формування в учнів початкової школи основ медіаграмотності як однієї з ключових компетентностей сучасної освіти. У цьому процесі дитяча періодика може виступати доступним і педагогічно доцільним засобом ознайомлення учнів із принципами функціонування медіа та критичного сприйняття інформації. Робота з матеріалами сучасних журналів передбачає навчання школярів аналізувати джерела інформації, визначати авторську мету повідомлення, оцінювати достовірність фактів, розпізнавати елементи маніпулятивного впливу та встановлювати цільову аудиторію конкретного видання. Ефективними є порівняння матеріалів дитячих журналів із публікаціями інтернет-ресурсів, аналіз заголовків, ілюстрацій, рекламних повідомлень і композиційної структури тексту. Важливим практичним напрямом формування медіакомпетентності є залучення учнів до створення власних медіапродуктів, зокрема класної або шкільної газети, електронного журналу чи тематичних інформаційних проєктів. Така діяльність сприяє розвитку творчості, комунікативних навичок, відповідальності за поширювану інформацію та розуміння основ функціонування сучасного медіапростору.

Значний дидактичний потенціал сучасних дитячих журналів може бути реалізований також під час **вивчення мовної теорії та формування практичних мовних умінь** молодших школярів. Значна частина періодичних видань містить різноманітні мовні вправи, ігрові завдання, дидактичні матеріали та ілюстрації, що забезпечують практичне засвоєння мовних знань у цікавій і доступній формі. Матеріали часописів доцільно використовувати під час формування каліграфічних навичок, оскільки окремі видання містять зразки правильного написання літер, буквосполучень і слів. Водночас вони сприяють засвоєнню звукової системи української мови, встановленню зв'язку між звуками та буквами, опануванню українського

алфавіту, удосконаленню навичок звукового й буквенного аналізу слів (рис. 3). Важливе місце посідають вправи, спрямовані на засвоєння граматичної будови української мови. Завдання на вивчення іменника, прикметника, дієслова, займенника, числівника, прислівника та інших частин мови, виконані в ігровій або дослідницькій формі, сприяють формуванню міцних мовних знань і розвитку практичних умінь застосовувати їх у власному мовленні (рис. 3).

Таким чином, сучасні дитячі періодичні видання є багатофункціональним дидактичним засобом, який забезпечує комплексний розвиток читацької, мовленнєвої, медіаінформаційної та мовної компетентностей молодших школярів, про що свідчать і дослідження науковців [9, с. 1753]. Їх систематичне використання в освітньому процесі сприяє реалізації компетентнісного підходу, підвищує навчальну мотивацію учнів та створює умови для формування особистості, здатної ефективно працювати з інформацією й успішно комунікувати в сучасному інформаційному суспільстві.

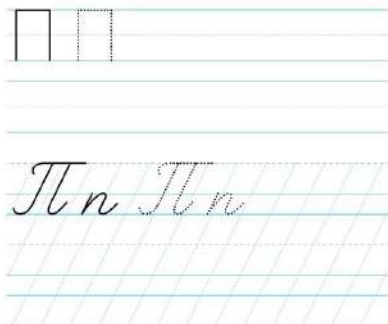
Ефективність використання дитячої періодики значною мірою залежить від системності її **інтеграції** в освітній процес та методично обґрунтованого добору форм організації навчальної діяльності. Аналіз педагогічної практики дає підстави виокремити кілька основних моделей використання періодичних видань у початковій школі.

Найпоширенішою формою є використання окремих матеріалів періодичних видань у структурі навчальних занять: залучення окремих статей, художніх творів, інформаційних повідомлень, ілюстрацій, мовних вправ, головоломок або творчих завдань під час уроків мовно-літературної освітньої галузі, інтегрованого курсу «Я досліджую світ», а також занять мистецької освітньої галузі. Такий підхід забезпечує урізноманітнення навчального матеріалу, підвищує мотивацію учнів до навчання та сприяє формуванню їхньої читацької, мовленнєвої, інформаційної й комунікативної компетентностей.

Іншим напрямом реалізації ідей Нової української школи є міжпредметна інтеграція, у якій матеріали дитячої періодики виступають засобом об'єднання змісту різних освітніх галузей. Особливо продуктивним є поєднання мовно-літературної освітньої галузі з природничою шляхом аналізу науково-популярних статей екологічної, природознавчої чи краєзнавчої тематики (журнали «Колосок», «Крилаті», «Паросток», «Юннат»), а також із мистецькою освітньою галуззю через створення ілюстрацій, коміксів, колажів або інших творчих робіт за змістом журнальних публікацій (журнал «Джміль», «Візерунок у долинах», «Розумашки» тощо). Наприклад, під час інтегрованого уроку української мови та курсу «Я досліджую світ» учні можуть працювати зі статтею екологічного змісту, удосконалюючи мовленнєві вміння та

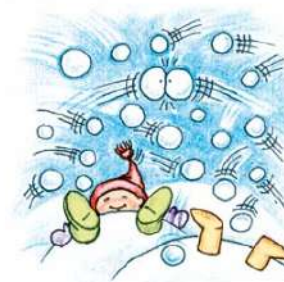
Р мов равлик, по стеблині
лізе з хаткою на спині.

Гра в сніжки

На галяві край доріжки
Полетли влучні сніжки,
І почався білий бій,
Закрутився у суїв.
Закрутився, покотився,
Під горою зупинився.
Зверху сніг і знизу сніг,
І ніхто влізати не міг,
Де чи стирчали ніжки.
Ой, весела гра у сніжки!

Платон Воронько

► Якими словами можна передати дії дітей під час гри у сніжки?
(Кидають, ліплять, піднімають, прицілюються, замахуються, качають).

► Як ви зрозуміли слова "полозками весело креслиться гора"?
Скажіть про це по-іншому.

Вітряна зупинка

— Я придумав, які осінні синоніми можна першими покласти до кошика! — вигукнув Пензлик. — "Вітер", "вітерець", "вітруган".

— Ці слова мають спільну частину — корінь, тож є словами-родичами, а не синонімами, — виправила його Книжечка.

☀ Прочитайте вірш і підкресліть олівцями різних кольорів слова-родичі та групи слів-синонімів.

Вітер-пустунець

Попросила молочка
Старша мамина дочка,
А маленька донька
Плеснула в долоньки:
— І мені ковточок,
Почастуй-но дочки.

Вітер, вітерець, вітрище
Завиває, скиглить, свище,
Розкидає скрізь листочки:
По гаях, борах, лісочках.
— Він розбійник, — каже дехто,
Та сказати це дуже легко.
Він же просто пустунець,
Світлий осені гонець.
Сповіщає вітер всім:
— Прийде осінь у наш дім.

Ярина Кобрин

✦ З'єднай кожне зображення з літерою, з якої починається його назва.

Вірші та ідея Юлії Журлакової. Малюнки Катерини Шаталової

Де сховалися антоніми?

Книжечка прочитала віршики, а Джмелик у кожному знайшов пари слів з протилежними значеннями. Спробуйте й ви це зробити.

Повна валіза пишається:
У мандри далекі збирається.
Та не заздрить їй **порожня**:
Вдома відпочити можна.

Рис. 3. Завдання з журналу «Джміль» на вивчення мовної теорії та формування практичних мовних умінь [3]

водночас формуючи природничу компетентність. Поєднання літературного читання з мистецтвом дає змогу організувати творчу інтерпретацію прочитаного шляхом створення ілюстрацій до журнальної казки чи оповідання.

Значний дидактичний потенціал має використання дитячої періодики як основи для організації

навчальних проєктів. Така діяльність може передбачати виконання дослідницьких або творчих завдань за матеріалами окремих публікацій, а також реалізацію комплексного творчого проєкту «Створюємо власний журнал». Його виконання охоплює визначення тематичної концепції видання, розподіл функціональних ролей між

учасниками (редактор, журналіст, кореспондент, дизайнер, ілюстратор), підготовку текстових матеріалів, їх редагування, художнє оформлення та публічну презентацію готового продукту. У свою чергу це сприятиме розвитку командної взаємодії, відповідальності, творчого й критичного мислення, комунікативних умінь, медіаграмотності та навичок самоорганізації.

Важливим напрямом використання сучасної дитячої періодики може бути організація **позакласної роботи**, яка розширює можливості формування читацької культури молодших школярів. Ефективними формами є діяльність читацьких клубів і гуртків, проведення конкурсів читацьких відгуків, тематичних дискусій, презентацій нових номерів журналів, творчих зустрічей та літературних заходів. За таких умов дитяча періодика виходить за межі навчального ресурсу й стає важливим засобом залучення учнів до сучасного культурного, інформаційного та медіаосвітнього простору.

Результативність використання сучасної дитячої періодики в початковій школі забезпечуватиметься дотриманням комплексу *методичних умов*. Передусім добір матеріалів має відповідати віковим, психологічним і пізнавальним особливостям молодших школярів, рівню сформованості їхніх читацьких умінь, навчальних інтересів і життєвого досвіду. Важливою умовою має бути систематичність використання періодичних видань, що передбачає їх цілеспрямоване й послідовне включення до різних видів навчальної та позанавчальної діяльності. Водночас варто враховувати методичну доцільність використання кожного матеріалу. Добір публікацій повинен здійснюватися відповідно до конкретної дидактичної мети уроку, очікуваних результатів навчання та змісту освітньої програми. Також ефективність інтеграції дитячої періодики буде належною за умови використання активних та інтерактивних методів навчання, наприклад, навчальних дискусій, ролевих ігор, проблемно-пошукових завдань, проєктної діяльності, технологій розвитку критичного мислення й кооперативного навчання. Завершальним компонентом організації роботи має бути педагогічна рефлексія, яка передбачає самооцінювання учнями власної діяльності, аналіз результатів виконаних завдань, обговорення труднощів і досягнень, а також визначення можливостей подальшого застосування здобутих знань і сформованих умінь у нових навчальних ситуаціях.

Висновки. Здійснений аналіз засвідчив, що сучасні дитячі періодичні видання є ефективним дидактичним ресурсом мовно-літературної освіти молодших школярів, який відповідає концептуальним засадам Нової української школи та компетентнісному підходу до організації освітнього процесу. Їх використання сприяє формуванню читацької, мовленнєвої, комунікативної,

інформаційної та медіакомпетентності учнів, розвитку критичного й творчого мислення, пізнавальної активності, навчальної мотивації та стійкого інтересу до читання.

У статті обґрунтовано педагогічний потенціал сучасної дитячої періодики, охарактеризовано її основні дидактичні функції та визначено деякі моделі інтеграції періодичних видань в освітній процес початкової школи. Встановлено, що результативність застосування дитячої періодики забезпечується за умови її системного, методично виваженого й цілеспрямованого використання відповідно до вікових особливостей учнів, змісту освітніх програм і очікуваних результатів навчання.

Перспективи подальших наукових досліджень убачаємо у розробленні й експериментальній перевірці методичної системи використання сучасних дитячих періодичних видань у мовно-літературній освіті молодших школярів, а також дослідженні можливостей інтеграції цифрової дитячої періодики в сучасну початкову освіту.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Державний стандарт початкової освіти. Постанова Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 № 87. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення 17.05.2026).
2. Державний стандарт початкової освіти. Постанова Кабінету Міністрів України від 26.12.2025 № 1810. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1810-2025-%D0%BF#Text> (дата звернення 17.05.2026).
3. Журнал «Джміль»: дослідження, живопис, музика і література. URL: <https://jmil.com.ua/> (дата звернення 19.05.2026).
4. Павелків Р.В. Вікова психологія: підручник. Київ: Кондор. 2011, 469 с.
5. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. 1-2 клас. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.1-2.Savchenko.pdf> (дата звернення 15.05.2026).
6. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. 3-4 клас. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.3-4.Savchenko.pdf> (дата звернення 15.05.2026).
7. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Шияна Р. Б. 1-2 клас. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.1-2.Shyyan.pdf> (дата звернення 15.05.2026).
8. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Шияна Р. Б. 3-4 клас. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.3-4.Shyyan.pdf> (дата звернення 15.05.2026).
9. Ткаченко Л. П. Роль дитячих періодичних видань у процесі вивчення рідної мови. *Вісник науки*

та освіти (Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія», Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»). 2025. Випуск № 7(37). С. 1744-1753.

10. Укрпошта. Дитячі та молодіжні медіа. URL: https://peredplata.ukrposhta.ua/index.php?route=product/category&path=97_98&limit=100 (дата звернення 20.05.2026).

Дата першого надходження статті до видання: 09.07.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 05.08.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 31.08.2026